

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Боршовського Олега Ігоровича

«РОЛЬ РІЧКИ В АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОМУ РОЗВИТКУ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. УЖГОРОД)»

поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 19 - Архітектура та будівництво
зі спеціальності 191 - Архітектура та містобудування

Загальна характеристика роботи Рецензію складено на підставі вивчення анотації, повного обсягу рукопису дисертації Боршовського О.І., а також ознайомлення з публікаціями здобувача за темою дисертації.

Загальний обсяг роботи становить 243 сторінки, з яких основного тексту - 186 сторінок, таблиць з рисунками – 57 сторінок, додатків - 86 сторінок; список джерел займає 32 сторінки і охоплює 264 позиції.

Актуальність дисертаційної роботи полягає у тому, що міські прирічкові території об'єктивно володіють великим потенціалом впливу на середовище в композиційному, екологічному, функціональному та інших аспектах, проте в дуже багатьох містах, зокрема в Україні, він все ще залишається недостатньо реалізованим. Тому є велика потреба в опрацюванні як теоретичних принципів, так і практичних рекомендацій щодо стратегії функціонування і розвитку прирічкових територій в структурі міста. Зокрема, в сучасних умовах зростає роль туристично-рекреаційного напрямку розвитку міст як одного з потужних економічних чинників їх функціонування; важливим також є пошук шляхів культурної самоідентифікації міста через відповідне облаштування та інтеграцію прирічкових територій. Ці природні території володіють унікальними рекреаційними ресурсами, і повинні бути, за потреби, охоплені відповідними заходами щодо їх реорганізації та ревалоризації.

Актуальність дослідження є беззаперечною не лише для Ужгорода; з потребою вирішення подібних проблем зустрічаються й інші розташовані над річками українські міста, і результати цього дослідження можуть допомогти їм знайти шляхи покращення характеристик міського середовища завдяки повноцінній інтеграції прирічкових територій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження належить до наукового напрямку кафедри містобудування Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка»: «Методологічні основи розвитку та реконструкції мережі поселень та вибраних міст» (номер державної реєстрації 0118U007054).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується глибоким знанням досліджуваного матеріалу та проведенням ретельного дослідження. Дослідження опирається на системний підхід, послідовне використання

загальнонаукових та спеціальних методів: контент-аналіз та систематизація наукових, методичних, нормативних літературних джерел і проектних матеріалів; аналіз статистичних даних та графоаналітичний метод; метод першоджерел (із використанням давніх картографічних зображень, архівних матеріалів, рукописів, історико-краєзнавчих описів, іконографічних та фотоматеріалів); натурні обстеження; метод багатокритеріального аналізу; картографічно-розподільчий та структурний метод (визначення взаємозв'язку між річкою та архітектурно-планувальною структурою міста); порівняльний аналіз; морфологічний аналіз прирічкових територій міста (зони щільності забудови, основні композиційні тенденції у формуванні забудови на прирічкових територіях, характеристики планувального каркасу); історичний аналіз (із порівняльним аналізом часових «зрізів» в еволюції розвитку архітектурно-планувальної структури прирічкових територій міста Ужгород). Проведені дослідження дозволили здійснити моделювання просторового розвитку прирічкових територій та запропонувати вирішення для розвитку і покращення стану прирічкових територій Ужгорода.

Наукова новизна одержаних результатів.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, слід вказати на наступні результати, що мають наукову новизну:

- аналіз опублікованих праць дозволив підсумувати архітектурно-містобудівні тенденції у розвитку прирічкових територій міст та виділити основні теоретичні підходи, які були б корисними у наших умовах;
- вперше визначено особливості розвитку прирічкових територій міста Ужгород;
- розроблено механізми містобудівного розвитку Ужгорода в межах басейну річки Уж, зокрема принципи планувально-функціональної організації прирічкової території Ужгорода з огляду на положення міста та його стратегію розвитку.

Наукове і практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані науковими установами та окремими дослідниками, управлінськими структурами та громадськими організаціями, які займаються проблемами, пов'язаними з прирічковими територіями.

Отримані результати можуть застосовуватися у навчальному процесі при підготовці фахівців за спеціальністю 191 архітектура і містобудування, що підтверджується актом про впровадження.

Ретельно розроблену методику дослідження прирічкових територій міст варто поширювати для дослідження та формулювання напрямків розвитку інших міст.

На підтвердження наукового та практичного значення отриманих наукових висновків, результатів та рекомендацій у додатках наведено кілька важливих документів – підтвердження про впровадження у розробку Генерального плану Ужгорода та у проєктах по облаштуванню річки Уж в рамках Басейного управління водних ресурсів річки Тиса. Важливою є участь Боршовського О.І. у робочій групі по розробці Стратегії розвитку Ужгорода до 2030 р. Також до

апробації слід віднести численні виступи здобувача на круглих столах, засіданнях громадських рад, тощо на тему перспектив розвитку міста Ужгорода.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих роботах. Основний зміст роботи опубліковано в 9-и наукових працях, з яких 2 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті внесено до наукометричних баз даних й індексовано в Scopus, та 5 матеріалів конференцій. Наукові результати дослідження доповідалися на 5 науково-практичних міжнародних та всеукраїнських конференціях та семінарах. Публікації висвітлюють результати дослідження, а їх загальний зміст відповідає вимогам.

Оцінювання змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, термінологічного словника, вступу, чотирьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

В анотації дисертант обґрунтовує актуальність теми дослідження, окреслює масштаб і рівень проблеми, формулює мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, будує методологічну послідовність дослідження, наукову новизну та практичну значимість, наводить дані щодо впровадження результатів дослідження та їх апробації.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження впливу річок на формування архітектурно-планувальної структури міст» проаналізовано літературні джерела, присвячені визначенню різноманітності функцій річки в процесі історичного розвитку міст, які детермінували етапи їх розвитку; систематизовано теоретичні підходи до дослідження різних аспектів прирічкових (надводних) територій; розглянуто еволюцію міст і проекти облаштування річок та прирічкових територій у європейських та українських середніх містах з малими та середніми ріками; виконана оцінка архітектурно-планувальних заходів, які намагаються використати потенціал прирічкових територій для розвитку та зміцнення ідентичності міста.

У другому розділі «Методичні підходи до дослідження архітектурно-просторового розвитку прирічкових територій міст» сформована науково-методична база дослідження, яка опирається на загальнонаукові методи - термінологічний, функціональний, системний, когнітивний, принцип моделювання тощо. У дослідженні впливу річки Уж на розвиток міста Ужгород використано басейновий та ландшафтно-екологічний підходи. Основний акцент зроблено на виявленні різноманітності зв'язків і відношень, що існують як усередині визначеного об'єкту досліджень (прирічкових територій), так і у його взаємодії з зовнішнім середовищем, тобто у контексті міста Ужгорода як територіальної громади.

У третьому розділі «Особливості розвитку прирічкових територій Ужгорода» досліджена роль річки Уж у закладенні та розвитку міста. Описано специфіку водного режиму у басейні Ужа. На протязі історичного розвитку прирічкові території м. Ужгорода освоювались і змінювались під впливом соціально-економічних умов різних часів та прив'язані до етапів розвитку міста.

Виконано авторську розробку етапів просторового розвитку Ужгорода. Прирічкові території у містобудівельному вирішенні почали формуватися наприкінці 19 ст. Проведено їх ретельний аналіз у напрямках: сучасної функціональної структури; просторово-планувальної доступності; візуально-ландшафтних зв'язків та культурної цінності. Результати аналізу стали основою для моделювання та формулювання пропозицій щодо ширшої інтеграції прирічкових територій у контекст міста.

У четвертому розділі «Принципи і практичні рекомендації містобудівного розвитку прирічкових територій Ужгорода» проаналізовано актуальну стратегічну та містобудівну документацію Ужгорода та сформульовано ряд пропозицій. Річки, які раніше переважно виступали важливим економічним чинником розвитку міста, тепер дедалі частіше відіграють роль вагомим імпульсу для посилення атрактивності та комфортності міського простору, сприяють образному поверненню прирічкових районів в лоно міста. Ці тенденції повинні бути відображені у детальних планах території прирічкового ареалу. Безумовно вартою підтримки є пропозиція здобувача щодо створення «Комплексного плану управління прирічковими територіями» у якості окремого документу до генерального плану міста.

Висновки до кожного розділу дисертації логічно і послідовно підсумовують основний зміст проведеного дослідження.

Структура дисертації побудована добре і відповідає поставленій меті та завданням дослідження.

Дискусійні положення та зауваження.

Є окремі зауваження до дисертації Боршовського О.І., які вимагають певного пояснення. Вони не знижують рівень наукового дослідження, проте можуть бути враховані в подальшій роботі над цією тематикою.

1. Матеріал першого розділу «Теоретичні основи дослідження впливу річок на формування архітектурно-планувальної структури міст» свідчить про наявність великої кількості теоретичних ідей, які відображають відношення до прирічкових територій. Слід би було чіткіше сформулювати межі та критерії їх розгляду.

2. У четвертому розділі «Принципи і практичні рекомендації містобудівного розвитку прирічкових територій Ужгорода» помітна певна неврівноваженість структури: здобувач стисло подає теоретичні принципи і надає перевагу проектним пропозиціям та вирішенням, що, очевидно, пов'язано зі специфікою праці здобувача.

3. Не конкретизовано, які заходи для втілення ідеї доступності до річки можна застосовувати на постпромислових територіях - на території недіючого цегельного заводу чи території недіючого ПРАТ «Закарпаттяобленерго», де передбачена та реалізується забудова житловими багатоквартирними будинками.

4. Хотілося б бачити більше пропозицій щодо облаштування чи застосування природоохоронних заходів у периферійних зонах - східних та західних прирічкових територіях.

5. Текстова частина роботи має ряд мовних і стилістичних неточностей.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер. Водночас, маю всі підстави оцінити дисертацію Боршовського О.І. як самостійну наукову працю, в якій отримано нові наукові результати у дослідженні ролі річки у розвитку міста, яке вилилося у створення комплексу прирічкових територій як базового елемента ідентичності Ужгорода. Рецензована дисертація містить раніше не захищені наукові положення, що отримані особисто автором. Нові науково обґрунтовані результати у сфері архітектурної та містобудівної науки розв'язують важливу науково-прикладну проблему – визначають потенціал прирічкових територій та пропонують шляхи його використання. Дисертація має відповідну наукову цінність, містить пропозиції для внесення у нормативні документи та для подальшого розвитку.

Відповідність змісту дисертаційного дослідження та анотації. В анотації відображено основні положення, зміст, результати та висновки дослідження, здійсненого здобувачем Боршовським О.І. Анотація за структурою та змістом відповідає змісту рукопису дисертаційної роботи та не містить положень, які у ній відсутні.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації. Дисертація та її розділи характеризуються єдністю змісту й форми. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам. Роботу написано з використанням відповідного до теми термінологічного апарату. Ілюстративний матеріал добре доповнює теоретичний матеріал.

Загальні висновки щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до кваліфікаційних робіт. Текст дисертації, супутній графічний матеріал, публікації автора створюють позитивне враження про автора як самостійного, сформованого науковця. Вважаю, що актуальністю поставлених задач, значним обсягом ретельно проведених досліджень, практичною цінністю отриманих результатів, кваліфікаційна наукова праця «Роль річки в архітектурно-просторовому розвитку міста (на прикладі м. Ужгород)» є оригінальним завершеним дослідженням. За змістом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України, які висувуються до кваліфікаційних наукових праць.

К. арх., доцент,
доцент кафедри дизайну та основ архітектури
Інституту архітектури та дизайну
Національного університету
«Львівська політехніка»

І.А. Дида

